

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok VI:2008

Numer 6 (159)

Data odczytu:6.2.2008

Data wydania: 6.2.2008

mgr Stanisław Poręba

Spis telefonów miasta Grudziądza z 1932 roku

W ubiegłym roku minęła 75 rocznica ukazania się drukiem książki telefonicznej „SPIS abonentów sieci telefonicznych państwowych i koncesjonowanych w Polsce (z wyjątkiem M. St. Warszawy) 1932/33, Warszawa 1932. Wydawcą jej było Ministerstwo Poczty i Telegrafów w Warszawie. Składała się z 2 części.

Część A. zawierała: UWAGI, WSKAZÓWKI I TARYFY oraz

część B: SPIS ABONENTÓW W PORZĄDKU ALFABETYCZNYM WEDŁUG MIEJSCOWOŚCI I NAZWISK ABONENTÓW.

Dzieje telefonizacji Grudziądza były kiedyś omawiane w specjalnym odczycie przez Eugeniusza Chmielewskiego. Warto tu tylko przypomnieć kilka dat.

- 1860 - uruchomienie stacji telegrafu w Grudziądzu
- 1920 - pojemność grudziądzkiej centrali telefonicznej w Grudziądzu wynosiła 1 000 numerów.
- 1922 - uruchomienie w Nowej Wsi k. Grudziądza radiostacji nadawczo -odbiorczej – „R.D. Grudziądz"
- 1938 - uruchomienie zegarynki w Grudziądzu.
- 1945 - uruchomienie automatycznej centrali telefonicznej w Grudziądzu.

W wymienionej książce spis grudziądzkich telefonów mieścił się na 6 stronach. Ułożony jest alfabetycznie według nazwisk i instytucji. W 1932 r. w Grudziądzu były 4 „publiczne rozmównice”: ul. H. Sienkiewicza 19 (dwie), ul. Dworcowa 46 i ul. Lipowa 37. W mieście były też 2 automaty telefoniczne: Dworzec PKP, ul. Dworcowa 48 i Dworzec Autobusowy, ul. Tuszewska Grobla 5-7.

Ze „Spisu...” można ustalić nazwiska osób czy też instytucji, gdzie w Grudziądzu: zainstalowano pierwsze telefony pod koniec XIX w.

Telefony:

nr 1 - Fritz Kyser, Drogeria, Rynek 12 [w 1932 r. jej wł. był Hastermann].

nr 2 - Hermann Jahnke, wł. domu, Tuszewska Grobla 26.

nr 3 - Bolesław Kinka, Skład żelaza, Mickiewicza 23.

nr 4 - Komenda Powiatowa PP, Sobieskiego 32.

nr 5 - S.A. Klewe, Tow. Komandytowe, Stara 4-6 [w 1932r. - wł. Fr. Koliwer i N. Rosenbaum].

nr 6 - Magistrat, Ratusz, Kuchnia Ludowa, ks. Budkiewicza 30.

nr 7 - Jan Zajączkowski, piekarz, Mickiewicza 18.

nr 8 - Tomasz Zan, J. Piłsudskiego 60. Państw. Bank Rolny – dyrektor.

nr 9 - ?

nr 10 - „Auto-Ruch”, Związek Właścicieli Taksówek, pl. 23 Stycznia.

Oddzielną łączność telefoniczną miało w Grudziądzu wojsko. Miało ono 2 centrale telefoniczne: I. Grudziądz - Forteca (nr 393) i II. Centrala Garnizonowa „Grudziądz”. Mieściła się ona w Fortcie im. T. Kościuszki (nr 965).

Z centralą Grudziądz-Forteca były połączone wszystkie bunkry bojowe na obrzeżach Basenu Grudziądzkiego (tzw. pierścień zewnętrzny obrony Twierdzy) oraz bunkry na terenie miasta (tzw. wewnętrzny pierścień obrony Twierdzy).

Kable telefoniczne wojskowe były kładzione w ziemi lub w liniach napowietrznych, wzdłuż dróg wybiegających z Grudziądza. Tam, gdzie kable się łączyły - zostały zbudowane cementowe „studzienki”... Taka „studzienka” zachowała się do lat 60-ch XX w. w pobliżu Leśniczówki „Białochowo” w Mokrem k. Grudziądza ...

Wszelkich informacji dot. telefonów w Grudziądzu i okolicy udzielał Urząd Pocztowy nr 1, ul. H. Sienkiewicza 19 (nr 767) oraz w Urząd Telegraficzny - adres j. w. (nr 765).

Telefony w Grudziądzu i to często liczne posiadały urzędy samorządowe i urzędy państwowe. I tak:

Magistrat Miasta Grudziądza, ul. Kościelna 13 miał 27 nr telefonów, w tym: 1 - jednocyfrowy, 4 - dwucyfrowe i pozostałe trzycyfrowe. Starostwo Grodzkie, ul. Grobłowa 9 miało 1 telefon (nr 740), a Starostwo Powiatowe, ul. Młyńska 20-21 – 2 telefony (n-ry 980 i 983).

Telefonami dysponowały wszystkie dyrekcje grudziądzkich fabryk, m. in. Odlewnia i Emaliernia Herzfeld i Victoriuss S. A. - 3 Maja 26 (nr 11, oraz dalszych 7 numerów), „UNIA”. Zjednoczone Fabryki Maszyn, ul. Ventzkiego 14-16 (nr 924, oraz dalsze 4 numery), Pepege. Polski Przemysł Gumowy S. A. ul. Tuszewska Grobla 72-79 (nr 387, oraz dalsze 4 numery), Pomorskie Zakłady Ceramiczne, T. A., ul. Tuszewska Grobla 57-59 (nr 46 i 1 telefon dodatkowy). Specjalną centralą dysponowała kolej. Mieściła się ona na Dworcu PKP (nr 851).

W sekretariatach posiadały telefony wszystkie grudziądzkie szkoły średnie. Do centrali grudziądzkiej przyłączony był Zakład Misyjny św. Józefa Misjonarzy Słowa Bożego w Górnej Grupie, który prowadził gimnazjum oraz wydawnictwo czasopism i kalendarzy religijnych (nr 382).

Szkoły powszechnie nie figurują w „Spisie ...”, a więc nie miały telefonów. Telefon posiadał Inspektorat Szkolny, ul. Tuszewska Grobla 24 (nr 279).

Liczne telefony posiadało sądownictwo, prokuratura, więziennictwo, policja, banki, sędziowie, adwokaci, lekarze, księża, pastory, kupcy i rzemieślnicy. Podobnie było z redakcjami gazet, niektórymi drukarniami i wydawnictwami.

Zakłady Graficzne i Wydawnicze W. Kulerskiego w Tuszewie k. Grudziądza miały własną centralę telefoniczną (n-ry 811 i 812). Filia ZG i WWK. ul. Wybickiego 9 miała też telefon (nr 147). W. Kulerski (1865 – 1935), w latach gdy był senatorem RP (1928 – 1935) miał telefon „senatorski”, w swojej rezydencji w Owczarkach k. Grudziądza (nr 130). Posłowie na Sejm z Grudziądza, również posiadali telefony, m. in. 4-krotny Poseł na Sejm I. Reder, pl. 23 Stycznia 26 (nr 203).

Warto odnotować, że wszystkie majątki ziemskie w okolicach Grudziądza (pow. grudziądzki i świecki) miały telefony podłączone do centrali w Grudziądzu, m. in. Białochowo, Kobylanka, Marusza, Nowawieś, Owczarki, Rozgarty, Sadowo, Świerkocin i Tuszewo oraz Bratwin, Dragacz, Mały Lubień, Montawy, Polskie Stwolno, Wielki Lubień i Zajęczkowo.

Do ciekawostek należy zaliczyć fakt, że jedyny w Grudziądzu, telefon „cywilny” posiadał por. hr **Janusz Łoś** (1903 – 1939), ul. T. Kościuszki 44, z 18 Pułku Ułanów Pomorskich (nr 404). Później ukończył on Wyższą Szkołę Wojenną w Warszawie (rtm. dypl.), był historykiem wojskowości, publicystą i autorem książki „*Rotmistrz Zandbang. Wspomnienie*” (Bydgoszcz 1938). Zginął w obronie Warszawy w 1939 r.

Telefony mieli 2 redaktorzy naczelni „Gazety Grudziądzkiej” – Romuald Wasilewski (1892 – 1970), ul. Szpitalna 4 (nr 706) oraz „Gońca Nadwiślańskiego” - Jan Zagierski (1897 - 1971) , ul. Dworcowa 25 (nr 701).

Literatura:

❖ GRUDZIĄDZ (w:) Spis abonentów sieci telefonicznych i koncesjonowanych w Polsce (z wyjątkiem M. St. Warszawy). 1932/33, Warszawa 1932. Wyd. Ministerstwo Poczt i Telegrafów. [T. 1], s.137 – 142.

L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.